

О. А. Руда,
к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Вінницький національний аграрний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3266-7470>
О. В. Марценюк,
к. е. н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Вінницький національний аграрний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0920-7070>

DOI: 10.32702/2306-6814.2024.4.122

ФУНКЦІОНУВАННЯ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

О. Ruda,
PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Finances, Banking and Insurance,
Vinnytsia national agrarian University, Vinnytsya
О. Martseniuk,
PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Finance,
Banking and Insurance, Vinnytsia National Agrarian University

FUNCTIONING OF PUBLIC FINANCES IN MODERN CONDITIONS

Стаття зосереджена на вивченні теоретичних аспектів поняття "публічні фінанси" та аналізі особливостей і сучасних тенденцій у сфері публічних фінансів в Україні. Розглянуто теоретичні аспекти поняття "публічні фінанси". Проаналізовано доходи та видатків Державного бюджету, що може дати уявлення про фінансову стійкість країни. З'ясовано рівень бюджетного дефіциту та його відношення до величини ВВП. Виділено, що основним напрямком фінансової підтримки в бюджетній сфері є зовнішні запозичення, що може впливати на державний борг. Зазначено, що умови демократизації та реформи фінансової децентралізації актуалізують проблеми ефективності взаємодії громадянського суспільства та органів влади. Наведено рекомендації стосовно покращення управління публічними фінансами з метою забезпечення стійкого економічного зростання та розвитку держави. Публічні фінанси є ключовим механізмом, яким держава впливає на соціально-економічні процеси.

The article focuses on the study of theoretical aspects of the concept of "public finance" and the analysis of features and modern trends in the field of public finance in Ukraine. The theoretical aspects of the concept of "public finance" are considered. Analyzing the revenues and expenditures of the State Budget, which can give an idea of the financial stability of the country. The level of the budget deficit and its relation to the GDP have been clarified. It was highlighted that the main direction of financial support in the budgetary sphere is external borrowing, which can affect the state debt. It is noted that the conditions of democratization and reform of financial decentralization actualize the problems of the effectiveness of interaction between civil society and authorities. Recommendations are given for improving the management of public finances in order to ensure sustainable economic growth and development of the state. Public finance is a key mechanism by which the state influences socio-economic processes. By regulating the main financial indicators, such as taxes, public

expenditures, public debt, fiscal deficit and the distribution of financial resources between the central and local budgets, the state affects the level of well-being of the population, ensures macroeconomic stability and creates the foundations for long-term economic development. The Russian invasion and the resulting military conflict dramatically changed the prospects for European development, reforms, and economic modernization. These events also significantly affected the management of public finances and the supervision of their use. In order to meet the needs of the armed forces and urgent social payments, which are critical to society, significant reforms have been implemented in the implementation of budget indicators. Therefore, the creation of an effective public finance system is one of the main challenges on the way to the future revival of Ukraine.

Ключові слова: публічні фінанси, ВВП, державний борг, бюджет, дефіцит бюджету, управління публічними фінансами.

Key words: public finance, GDP, public debt, budget, budget deficit, public finance management.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Публічні фінанси є ключовим інструментом державного управління, визначаючи здатність держави забезпечувати соціальний розвиток та виконання потреб населення. Подібно до багатьох інших країн світу, Україна стикається з викликами управління публічними фінансами, що може призводити до низької ефективності функціонування державного сектору та створювати загрозу стабільності фінансової системи.

Повномасштабне вторгнення Росії на нашу землю та війна, що виникла внаслідок цього, перекреслили європейські перспективи розвитку, реформування та економічну модернізацію, а також серйозно вплинули на управління публічними фінансами та контроль за їх використанням.

Значні реформи у виконанні бюджетних показників були здійснені у зв'язку з необхідністю реструктуризації бюджету для забезпечення потреб збройних сил та першочергових соціальних виплат, які є життєво важливими для суспільства. Тобто формування ефективної системи публічних фінансів є одним з найважливіших викликів на етапі майбутнього відродження України тому, що публічні фінанси забезпечують соціально-економічний розвиток держави, а економічне та ефективне їх використання впливає на добробут як громадян так і країни в цілому. Достатні бюджетні ресурси є передумовою стабільного та сталого розвитку держави та суспільства

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Детальним вивченням усіх процесів, що стосуються сфери публічних фінансів та ефективного управління ними такі науковці як Куценко Т. Ф., Прутська О. О., Опарін В. М., Федосов В. М., Юхименко П. І. та ін.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою статті є дослідження функціонування публічних фінансів в умовах сьогодення.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Активними темпами процес становлення та розвитку системи публічних фінансів почав запускатися у другій половині ХХ ст., коли спостерігалися значні трансформації у цій сфері і публічні фінанси перетворилися у загальносуспільне надбання. На практиці цей процес знайшов відображення в тому, що ключові засади функціонування публічних фінансів стали регламентуватися нормами Конституції.

Публічні фінанси як складова фінансової системи являють собою фінансовий ресурс і формують фінансовий потенціал соціально-економічної системи тому, що функціонування фінансової системи країни нерозривно пов'язано з динамікою розвитку і поточним станом економіки. У зв'язку з цим роль державних фінансів суттєво зростає як у плані мобілізації фінансових ресурсів, так і в плані раціонального та ефективного їх використання.

Державні фінанси відіграють провідну роль в діяльності країни, їх здатність забезпечувати соціально-економічний розвиток та адаптувати різні інноваційні підходи до управління грошовими потоками держави сприяє впровадженню ринкових важелів правління. На даний час публічні фінанси виступають не лише джерелом наповнення скарбниці країни, а й визначають на базі фактичного обсягу фінансових ресурсів першочергові напрямки його розподілу. Саме процедури накопичення, формування та розподілу призводять до узгодження грошових потоків країни, для її майбутнього розвитку. На погляд політиків, фахівців фінансової сфери та багатьох науковців саме збалансована система державних фінансів та ефективне управління бюджетними ресурсами забезпечують формування сприятливого макроекономічного середовища для активізації підприємницької діяльності, збільшення інвестицій, належного соціального захисту населення. При цьому, доведено дисбаланси та проблеми в системі державних фінансів, особливо коли вони сягають критичного рівня, здатні продукувати економічні загрози національного масштабу [3].

Публічні фінанси як складова фінансової системи відображають фінансові відносини, відтворюють відно-

сини розподілу та перерозподілу, опосередковують рух грошової маси. Їм належить важлива роль у фінансовій системі держави, оскільки саме за рахунок публічних фінансів здійснюється фінансування заходів економічного і соціального розвитку.

Для того щоб працювати над розвитком фінансів публічного сектору, визначати їх проблеми та перспективи, спершу потрібно з'ясувати теоретичні аспекти поняття публічні фінанси. Багато і українських, і зарубіжних вчених мають напрацювання у цьому напрямі, тому розглянемо трактування даного визначення деяких з них.

Зауважимо, що термін "публічний" найбільш часто застосовується у контексті відкритості й доступності будь-яких процесів та явищ. Так, вітчизняна дослідниця Н. Пришва інтерпретує їх як "сукупність суспільних економічних відносин, які спрямовані на формування, розподіл і використання публічних фондів, необхідних для безперебійного функціонування як держави загалом, так і її територіальних утворень, задоволення публічного інтересу" [9], виділяючи ключові характеристики публічних фінансів, визначає їхню ясну підпорядкованість загальному суспільному інтересу, що включає в себе визнання пріоритетності публічних видатків перед публічними доходами, а також обов'язкову участь у публічних фінансових відносинах усіх членів суспільства.

С. Корецька твердить, що "державні фінанси в сукупності з місцевими (муніципальними) та іншими публічними фондами утворюють публічні фінанси" [4], акцентуючи при цьому, що "незважаючи на відносну самостійність державних й місцевих фінансів в межах держави, публічні фінанси — це єдина категорія, що підтверджується унітарним устроєм держави; єдністю грошової системи, економічної фінансової та митної політики; єдністю державної та місцевої систем управління та регулювання фінансово-кредитної системи" [4].

В. Опарін, В. Федосов, П. Юхименко радять розглядати публічні фінанси у широкому розумінні, як "фінансову діяльність усіх різновидів публічних союзів — держави, органів місцевого самоврядування, громадських організацій, а на глобальному рівні також міжнародних організацій і фінансових інституцій" [8] та взяти до розуміння (із зарахуванням до публічних фінансів "державних і місцевих фінансів, в організації котрих, незважаючи на їх взаємопов'язаність, мають домінувати принципи автономності та незалежності" [8]).

Куценко Т. Ф. простежує публічні фінанси у контексті українських реформ децентралізації влади та бюджетної децентралізації. З огляду на це, вона поділяє публічні фінанси на дві складові: центральні (урядові) та муніципальні (місцеві) фінанси [5].

Вона також зауважує, що існують й інші елементи поряд із цими. Це, наприклад, фінансові відносини, що виникають в результаті партнерства суб'єктів державного та приватного секторів. Або ж відносини, що виникають внаслідок самостійного формування фінансів певних міських утворень, як от невеликих громад, що отримали певну автономію після запровадження реформи бюджетної децентралізації тощо. Проте вони ще знаходяться на початкових стадіях свого зародження. Тому автор поки вважає недоцільним їх відокремлювати [5].

Деякі дослідники розглядають систему публічних фінансів, розподіляючи їх на різні види, такі як публічні,

приватні, фінанси неприбуткового сектору та міжнародні. Інші зосереджуються на аналізі соціального аспекту публічних фінансів, охоплюючи фінанси, що стосуються державних та місцевих рівнів. Треті вчені розглядають їх як систему фінансів, пов'язану з економічною діяльністю національного уряду та місцевих органів влади.

Отже, публічні фінанси — це сукупність фінансових відносин, що виникають у зв'язку зі збором, розподілом та використанням коштів, які належать державі або іншим публічним установам. Це можуть бути доходи від податків, зборів, платежів за користування державним майном та інші джерела, а також видатки на утримання державного апарату, розвиток інфраструктури, соціальні програми, культуру, оборону, науку та інші сфери.

В сучасних умовах в Україні складовими публічних фінансів визначають державний бюджет, місцеві бюджети, а також бюджети фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Роль публічних фінансів у керуванні економікою є значущою, оскільки вони представляють собою важливий механізм, який впливає на темпи та пропорції соціального розвитку. Рівень розвитку системи публічних фінансів є водночас умовою і результатом соціально-економічного прогресу.

Сучасні публічні фінанси зумовлюються формуванням та функціонуванням розгалуженого суспільного сектору, спрямованого на забезпечення їхньої публічності та підконтрольності суспільству, а також на врахування суспільних потреб. Отже, проблематика публічних фінансів не обмежується виключно структурними аспектами, як от розгляд їх як агрегату державних і місцевих фінансів. Вона відображає особливі трансформації у фінансовій сфері держави та місцевого самоврядування, які виникають внаслідок поступового розвитку суспільного сектору з метою забезпечення повноти та якості суспільних благ.

Таким чином, існують переконливі аргументи, що в поняття публічних фінансів варто включати не лише державні та місцеві фінанси, але й фінансову сферу громадських організацій і об'єднань. Безсумнівно, їхня фінансова діяльність відрізняється за організаційними та суттєвими характеристиками. Наприклад, державні та місцеві фінанси, які входять до сектору загального державного управління, базуються на примусовому перерозподілі доходів юридичних і фізичних осіб на користь держави та місцевого самоврядування через систему податків та обов'язкових платежів, закріплених у законодавстві. У громадських організаціях і об'єднаннях аналогічну роль виконують членські внески, визначені їх статутами. Відмінності між державними та місцевими фінансами, які забезпечують задоволення загальносуспільних потреб, і фінансами громадських організацій і об'єднань, що враховують колективні потреби окремої групи людей, переважно стосуються форми та охоплення, а не змісту та призначення. Зазначимо, що фінансова діяльність громадських організацій і об'єднань має більше спільного із публічними фінансами, ніж із фінансами суб'єктів господарювання.

Фінансова система досягає ефективності завдяки використанню спеціальних фінансових методів, інстру-

ментів та механізмів, включаючи бюджетні, податкові, грошово-кредитні та інші засоби.

Отже, публічні фінанси — це частина розподільно-грошових відносин, яка пов'язана з формуванням грошових фондів, що фінансову систему держави й місцевого самоврядування. Тобто, публічні фінанси є системою організованих державою та муніципальними утвореннями фінансових відносин, у процесі яких відбувається формування фондів грошових коштів, а також розпорядження коштами цих фондів з метою фінансового забезпечення завдань та функцій публічної влади.

Ефективне управління публічними фінансами є ключовим фактором для економічного розвитку будь-якої країни. Це відображається в забезпеченні стійкого фінансового стану держави, ефективному використанні бюджетних коштів та забезпеченні соціальної справедливості. Відповідальність за управління публічними фінансами лежить на державних установах та їх представниках.

В системі управління публічними фінансами найважливішим об'єктом є державні фінансові ресурси, під якими ми розуміємо сукупність усіх фондів грошових коштів суб'єктів фінансових відносин і відображають зміст державних фінансів. В теоретичному відношенні під управлінням ми розуміємо цілеспрямований вплив суб'єктів управління, якими є органи управління, на об'єкт управління, яким є державні фінансові ресурси, з метою стабілізації цього об'єкта, його розвитку для досягнення стратегічних завдань.

Згідно з дослідженнями Всесвітнього банку, ефективне управління публічними фінансами може забезпечити більш ефективне використання ресурсів, що допоможе забезпечити стабільність фінансової системи та економічний розвиток країни. Недостатня увага до управління публічними фінансами може призвести до не ефективного використання бюджетних коштів, зменшення громадської довіри до державних установ та загроз фінансовій стабільності країни.

Моніторинг стійкості публічних фінансів — це визначення величин певних показників, які характеризують цю стійкість, і подальший аналіз, оцінювання та порівняння отриманих результатів для виявлення позитивних і негативних чинників, які спричиняють бажані зміни в окремих елементах і системі загалом. Головною метою цього моніторингу є попередження кризових явищ.

Можливість утримувати стійкість публічних фінансів України до викликів і воєнних загроз сьогодення та запустити базові процеси відновлення економіки держави після перемоги залишається сьогодні виключно завдяки Збройним силам України, які героїчно зупинили наступ ворога, вже звільнили частину окупованих територій, продовжують боротьбу із ворогом, наближаючи перемогу, забезпечують захист від повітряних ракетних атак, дають підстави для стабільних очікувань простих громадян й усього суспільства щодо безпеки та майбутніх європейських перспектив України.

Втрати, обумовлені війною, не могли не відобразитися на публічних фінансах як у науковому плані, так і у практичній площині.

Розв'язана росією повномасштабна війна проти України стала шоком і для суспільства, і для публічних фінансів, і для економіки.

Станом на 1 вересня 2023 року загальна сума прямих задокументованих збитків, завдана інфраструктурі України через повномасштабне вторгнення росії, зросла до \$151,2 млрд (за вартістю заміщення). Внаслідок війни продовжуються руйнування житлових будинків, освітніх закладів, інфраструктури, що і призводить до зростання загальної суми збитків.

У порівнянні з червнем 2023 року сума прямих збитків зросла ще на понад \$700 млн — зі \$150,5 млрд до \$151,2 млрд.

На початок осені 2023 року у загальному обсязі прямих збитків найбільшою часткою залишаються втрати житлового фонду — \$55,9 млрд. Загалом зруйновано або пошкоджено внаслідок бойових дій 167,2 тис об'єктів житлового фонду, з них 147,8 тис. — приватні будинки; 19,1 тис. — багатоквартирні, ще 0,35 тис. — гуртожитки. З-поміж регіонів, які найбільше постраждали від руйнування житлового фонду, — Донецька, Київська, Луганська, Харківська, Миколаївська, Чернігівська, Херсонська та Запорізька області.

На другому та третьому місці за сумою збитків залишаються сфери інфраструктури та промисловості й втрат підприємств — \$36,6 млрд та \$11,4 млрд відповідно. З початку бойових дій в Україні були пошкоджені 18 аеропортів і цивільних аеродромів, щонайменше 344 мости та мостові переходи, понад 25 тисяч кілометрів автомобільних шляхів державного та місцевого значення й комунальних доріг. Втрати промисловості та підприємств нараховують щонайменше 426 великих і середніх приватних підприємств та держкомпаній, що були пошкоджені або зруйновані внаслідок війни.

Сфера освіти, за оцінками експертів проєкту KSE Institute "Росія заплатить", є однією з найбільш постраждалих. На початок вересня 2023 року цій сфері завдано внаслідок війни збитків на \$10.1 млрд. У порівнянні з червнем 2023 року ця сума зросла на понад \$400 млн. Загальна кількість пошкоджених та зруйнованих освітніх об'єктів вже перевищує 3,5 тисячі, серед них — понад 1.7 тисяч закладів середньої освіти, понад тисяча — дошкільної, 586 — вищої освіти. Найбільша кількість зруйнованих та пошкоджених освітніх закладів, за інформацією обласних військових адміністрацій у Донецькій, Харківській, Херсонській, Миколаївській, Запорізькій та Київській областях.

Також продовжують зростати збитки й у сфері охорони здоров'я, які станом на 1 вересня 2023 року оцінюються у \$2,9 млрд. Загалом внаслідок війни зруйновано або пошкоджено 1223 медзаклади, з них — 384 лікарні та 352 амбулаторії [2].

Динаміку зміни ВВП в Україні представлено на рисунку 1 та 2.

Якщо у 2014 р. валовий внутрішній продукт України скоротився на 6,6%, у 2015 — 9,8%, то у 2022 р. — більше, ніж на третину. Це найбільше падіння економіки в історії України. До цього найбільшого падіння (на 15%) ВВП зазнав через фінансову кризу в 2009 р.

Забезпечення прогнозованості та стабільності публічних фінансів відіграє важливу роль у створенні умов для економічного зростання та соціального розвитку країни. Рівень фінансового забезпечення держави впливає на довгострокову стійкість публічних фінансів, а врахування певних дестабілізуючих факторів може

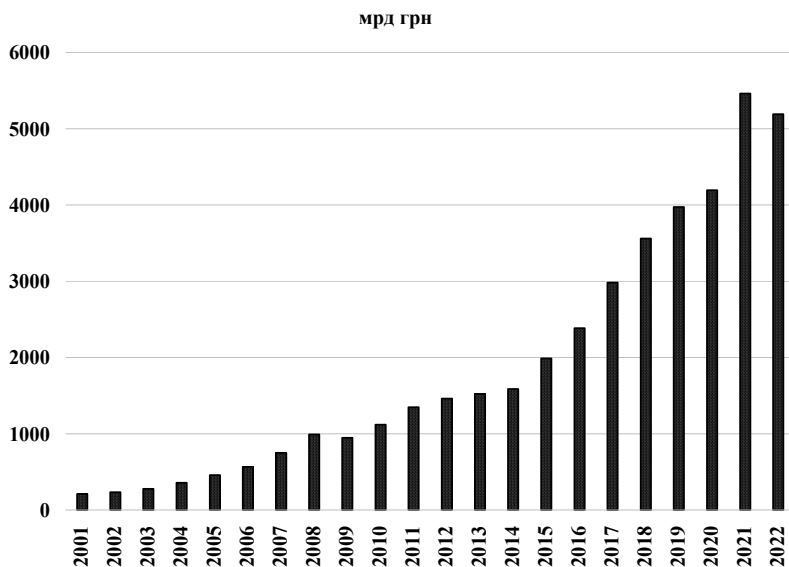

Рис. 1. Динаміка ВВП України в національній валюті у 2001–2022 роках, млрд грн

Джерело: сформовано на основі [6].

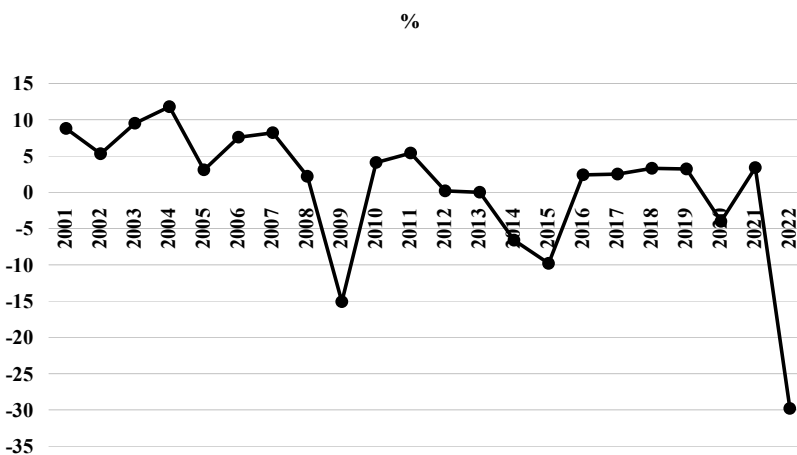

Рис. 2. Ріст фізичного ВВП України у 2001–2022 роках, %

Джерело: сформовано на основі [6].

становити загрозу цій стабільності. Оскільки світова економіка є нестабільною, зростає кількість криз фінансових систем окремих країн, а також системних ризиків,

Таблиця 1 Показники виконання Державного бюджету України за 2010–2022 рр., млрд грн

Рік	Доходи бюджету		Видатки бюджету		Бюджетний дефіцит		Державний борг	
	млн грн	% ВВП	млн грн	% ВВП	млн грн	% ВВП	млн грн	% ВВП
2010	240615,2	22,23	303588,7	28,04	-64265,5	-5,94%	432235,4	39,9%
2011	314616,9	23,90	333459,5	25,33	-23557,6	-1,79%	473121,6	35,9%
2012	346054,0	24,56	395681,5	28,08	-53445,2	-3,79%	515510,6	36,6%
2013	339180,3	23,31	403403,2	27,73	-64707,6	-4,45%	584114,1	40,1%
2014	357084,2	22,79	430217,8	27,46	-78052,8	-4,98%	1100564,0	70,2%
2015	534694,8	27,01	576911,4	29,14	-45167,5	-2,28%	1572180,2	79,4%
2016	616274,8	25,86	684743,4	28,73	-70130,2	-2,94%	1929758,7	81,0%
2017	793265,0	26,59	839243,7	28,13	-47849,6	-1,60%	2141674,4	71,8%
2018	928108,3	26,08	985842,0	27,70	-59247,9	-1,66%	2168627,1	60,9%
2019	998278,9	25,12	1072891,5	26,99	-78049,5	-1,96%	1998275,4	50,3%
2020	1076016,7	25,66	1288016,7	30,71	-217096,1	-5,18%	2551935,6	60,8%
2021	1296852,9	23,75	1490258,9	27,30	-197937,4	-3,63%	2671827,6	48,9%
2022	1787395,6	34,43	2705423,3	52,12	-914701,7	-17,62%	4071683,1	78,4%

Джерело: сформовано на основі [6].

вирішення питання вибору показників для оцінювання стійкості сектору публічних фінансів є актуальним для економістів.

Бюджет, як одна з ланок публічних фінансів, відображає виробничі відносини, відтворює відносини розподілу і перерозподілу, опосередковує рух грошової маси. Проаналізуємо бюджетну ситуацію в Україні, як важливого фактора впливу на стабільність публічних фінансів, з використанням показників динаміки доходів та видатків Державного бюджету України (Табл. 1).

Ця таблиця надає дані про деякі показники державного бюджету України з 2010 по 2022 рік. Основні показники включають доходи бюджету, видатки бюджету, бюджетний дефіцит та державний борг у мільйонах гривень і як відсоток від ВВП. Давайте розглянемо деякі ключові моменти:

Як бачимо показник доходів бюджету зростає протягом більшої частини періоду з 2010 по 2022 рік. Значення доходів бюджету в 2022 році значно перевищує значення 2010 року. Видатки бюджету також зросли з часом, з найбільшим зростанням в 2022 році. Бюджетний дефіцит відображає різницю між доходами та видатками бюджету. У 2010 році бюджетний дефіцит становив 5,94% ВВП, але він зменшився до -17,62% ВВП в 2022 році. Це означає, що в 2022 році бюджет був збалансований. Державний борг постійно зростає протягом всього періоду. У 2022 році він склав 4071683,1 млн грн.

Щодо виконання держбюджету 2023 року то можна зазначити наступне:

— профінансовано всі пріоритетні видатки вчасно та у повному обсязі. Це видатки на безпеку та оборону, соціальні виплати та пенсії, зарплати медиків і вчителів тощо.

— доходи державного бюджету за 2023 рік проти аналогічного періоду 2022 року зросли на 884,3 млрд грн, або 49,5% і становлять 2 672,0 млрд гривень.

— видатки державного бюджету зросли на 1 308,7 млрд грн, або на 48,4% проти аналогічного періоду 2022 року і становлять 4 014,4 млрд гривень.

— загальний ресурс на безпеку і оборону становив 2 648,8 млрд грн (за загальним фондом — 1 843,8 млрд грн та 805 млрд грн — інші джерела) або 41% очікуваного валового внутрішнього продукту, що на 1 111,3 млрд грн, або на 72,3% більше ніж у 2022 році.

У 2023 році було спрямовано близько 62,2 млрд грн для забезпечення виплати соціальних допомог майже 2,6 млн отримувачам. Також спрямо-

вано 73,3 млрд грн на виплату допомоги на проживання більше 2,5 млн внутрішньо переміщеним особам, надано пільги та житлові субсидії на оплату комунальних послуг майже 3,5 млн отримувачам на 35,5 млрд гривень, забезпечено виплату пенсій для 10,5 млн пенсіонерів та здійснено її індексацію, вперше проіндексовано пенсії державним службовцям, науковцям, посадовим особам органів місцевого самоврядування, спрямовано майже 6 млрд грн на виплату компенсацій для отримання жилих приміщень 2,3 тис. ветеранам війни, членам сімей загиблих захисників, ВПО, учасникам бойових дій, спрямовано 3,4 млрд грн на соціальну підтримку понад 160 тисяч осіб з інвалідністю.

Залучено 42,5 млрд дол. США зовнішнього фінансування, 27 % — грантове фінансування. У березні 2023 року ухвалено з МВФ чотирирічну програму Механізму розширеного фінансування для України. Вже успішно пройдено два її перегляди, які сприяли отриманню траншів допомоги. Україна виконала всі умови, передбачені програмою на 2023 рік. У рамках Угоди про асоціацію з ЄС Мінфін повністю імплементував 742 акти, 46% від загальної кількості імплементованих Україною актів права ЄС. Міністерство фінансів продовжує впровадження реформ, узгоджених зі стратегічними партнерами — МВФ, ЄС та США. Зокрема, Мінфін імплементує заходи зі зміцнення фіскальної, зовнішньої, та фінансової стабільності шляхом посилення мобілізації надходжень, уникнення монетарного фінансування та націлення на фінансування з внутрішніх боргових ринків, сприяння довгостроковій фінансовій стабільності. Україна приєдналась до Банку розвитку Ради Європи та стала 43-ю країною-членом. Співпрацю Банку з Україною спрямовано на реалізацію соціальних проектів, включаючи освіту, охорону здоров'я, доступне житло та допомогу вразливим верствам населення. У 2023 році обсяг портфелів кредитних проектів України з міжнародними фінансовими організаціями є найбільшим за всі роки співпраці. Підписано зміни до Меморандуму з групою офіційних кредиторів України з країн G7 та Паризького клубу щодо призупинення виплат за офіційним боргом до кінця березня 2027 року. Рівно через рік після повномасштабного вторгнення росії в Україну спільними зусиллями Мінфіну та Держфінмоніторингу досягнуто призупинення членства росії у FATF [7].

Суттєвою проблемою в організації системи публічних фінансів для України є те, що в державному бюджеті постійно не вистачає коштів. Наприклад, бракує фінансування таких сфер як освіта, культура, наука, оборона тощо. Це свідчить про неефективний розподіл коштів між необхідними сферами. Через недофінансування тієї чи іншої сфери виникають нові проблеми у суспільстві, як от низький рівень освіченості громадян, чи неналежне лікування в медичних закладах.

Близько третини бюджету витрачаються на заходи та речі, які не носять стратегічний характер, а їх ефективність досить складно оцінити, оскільки невідомі шляхи витрачання цих коштів. Тут гостро постає проблема корупції та розкрадання бюджетних коштів. Для того, аби усунути дану проблему необхідно запровадити реформу публічних фінансів, яка передбачає реалізацію двох основних цілей:

1. Досягнення ефективного рівня використання публічних фінансів, що буде проводитися прозоро, підзвітно та зорієнтовано на досягнення стратегічних цілей держави.

2. Досягнення контролю використання публічних коштів [10].

Разом з тим, попри війну, вдається зберігати доволі високу стійкість публічних фінансів і відносну якість життя. Завдяки Збройним силам України безперебійно працює бюджетна сфера, ПФУ виплачує пенсії. У безпечних регіонах практично повністю функціонує сфера обслуговування, імовірно відбувається стійке постачання товарів споживання. Транспортна інфраструктура ринку пального успішно відновлена, забезпечуючи належну транспортну логістику країни. Система соціальної допомоги працює на належному рівні. Запроваджено нові види допомоги в зв'язку з втратами через війну, розширено спектр дистанційних цифрових інструментів. Завдяки міжнародній фінансовій допомозі фінансується значна частина бюджетного сектору. Завдяки узгодженим діям Міністерства фінансів та Національного банку показники інфляції, хоча високі, але не катастрофічні, врховуючи військовий стан. Значна частина інфляції здебільшого стримується діями уряду та обмеженням споживчим попитом через виїзд частини споживачів та втрату доходів громадян і бізнесу.

Утримання бюджетної стабільності стало можливим завдяки потужній міжнародній фінансовій допомозі та безпосередній купівлі внутрішніх облігацій державних запозичень Національним банком. Стабільність публічних фінансів стала важливою опорою стійкості країни в умовах війни.

Передумовою стабільності публічних фінансів стала й курсова політика НБУ.

Для досягнення ефективного управління публічними фінансами в Україні слід приділити увагу кільком аспектам:

1. Забезпечення прозорості та відкритості управління публічними фінансами. Це включає забезпечення доступу до інформації про витрати бюджету та інших фінансових документів уряду. Також важливо забезпечити відкриті та прозорі процеси закупівель для запобігання корупції.

2. Ефективне планування та бюджетування. Уряд має проводити детальне планування витрат та прибутків на майбутні роки. Бюджетування повинно бути реалістичним і спрямованим на досягнення стратегічних цілей.

3. Покращення управління державними підприємствами та організаціями. Уряд повинен здійснити реформу державних підприємств та організацій з метою поліпшення їх ефективності та зменшення корупційних ризиків.

4. Розвиток системи контролю за використанням бюджетних коштів. Уряд повинен забезпечити ефективний нагляд за витратами бюджету та використанням бюджетних коштів. Для цього необхідно розширювати систему аудиту та здійснювати заходи для встановлення відповідальності за невідповідність витрат бюджету.

5. Залучення інвестицій. Уряд повинен активно працювати над залученням інвестицій в економіку країни. Це дозволить розвивати інфраструктуру, підтримувати бізнес та забезпечити сталий економічний розвиток.

6. Підвищення ефективності податків та інших надходжень до бюджету. Для цього потрібно здійснити реформу податкової сис — теми та вдосконалити механізми стягнення боргів.

7. Розвиток людських ресурсів. Уряд повинен забезпечити належну підготовку та кваліфікацію фахівців з управління публічними фінансами, а також вживати заходи для залучення талановитих фахівців у цю сферу [1].

Підвищення рівня інформаційної культури населення. Громадськість повинна бути ознайомлена з процесами управління публічними фінансами, включаючи складові бюджету, процеси закупівель, витрати та досягнення в різних сферах життя.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Ефективна система публічних фінансів дасть змогу відповідати усім вимогам та стандартам, що потрібні для інтеграції з країнами Європи.

Успішна реалізація напрямів розвитку інформаційних технологій в управлінні публічними фінансами та державними фінансовими ресурсами, фінансовою безпекою суб'єктів господарювання державного сектору дасть можливість підвищити ефективність функціонування державної фінансової системи, покращити процес формування і використання державних фінансових ресурсів, прискорити темпи зростання ВВП, соціально-економічного розвитку України та рівень добробуту її громадян

Ефективне управління публічними фінансами в Україні передбачає впровадження прозорих механізмів контролю, забезпечення ефективності витрат, повернення інвестицій та належний рівень кваліфікації спеціалістів. Для досягнення цієї мети важливо провести реформу податкової системи, забезпечити адекватну підготовку та кваліфікацію фахівців у галузі управління публічними фінансами, удосконалити процеси стягнення боргів та інших надходжень до бюджету, гарантувати прозорість та відкритість у сфері закупівель та витрат, а також підвищити рівень інформаційної культури населення з питань управління публічними фінансами.

Література

1. Абдуллаєва А., Харковенко О. Особливості ефективного управління публічними фінансами в Україні. *Економіка та суспільство*, (51). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-51-1>
2. Загальна сума прямих збитків, завдана інфраструктурі України через війну, сягає \$151,2 млрд — оцінка станом на 1 вересня 2023 року URL:<https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zagalna-suma-pryamih-zbitkiv-zavdana-infrastrukturi-ukrayini-cherez-viynu-syagaye-151-2-mlrd-otsinka-stanom-na-1-veresnya-2023-roku/>
3. Кадала В. В. Ключові аспекти державних (публічних) фінансів у сучасному суспільстві. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/11/300.pdf>
4. Корецька С. О. Аналіз категоріального апарату публічних фінансів. Інвестиції: практика та досвід. 2011. № 19. С. 25—27.

5. Куценко Т. Ф. Публічні фінанси в Україні в Україні: зміст та структура з урахуванням сучасних тенденцій розвитку. *Економіка та держава*. 2016. № 6. С. 62—66.

6. Мінфін — все про фінанси: новини, курси валют, банки URL <https://minfin.com.ua/>

7. Мінфін презентує головні результати та досягнення 2023 року URL: https://www.mof.gov.ua/uk/news/minfin_prezentuie_golovni_rezultati_ta_dosiagnennia_2023_roku-4399

8. Опарін В. М., Федосов В. М., Юхименко П. І. Публічні фінанси: генеза, теоретичні колізії та практична концептуалізація. *Фінанси України*. 2017. № 2. С. 110—128.

9. Пришва Н. Ю. Публічні доходи: поняття та особливості правового регулювання: монографія. Київ: КНТ, 2008. 200 с.

10. Прутська О. О. Зміст та структура публічних фінансів: теоретичний аспект. *Приазовський економічний вісник*. 2021. № 3 (26). С. 131—135.

References:

1. Abdullaieva, A. and Kharkovenko, O. (2023), "Specifics of effective public finance management in Ukraine", *Ekonomika ta suspil'stvo*, vol. (51). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-51-1>
2. KSE (2023), "The total amount of damage caused to the infrastructure of Ukraine due to the war reaches \$151.2 billion — estimate as of September 1, 2023", available at: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zagalna-suma-pryamih-zbitkiv-zavdana-infrastrukturi-ukrayini-cherez-viynu-syagaye-151-2-mlrd-otsinka-stanom-na-1-veresnya-2023-roku/> (Accessed 15 Jan 2024).
3. Kadala, V.V. (2021), "Key aspects of state (public) finances in modern society", available at: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/11/300.pdf> (Accessed 15 Jan 2024).
4. Korets'ka, S.O. (2011), "Analysis of the categorical apparatus of public finances", *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol. 19, pp. 25—27.
5. Kutsenko, T.F. (2016), "Public finance in Ukraine: content and structure considering current tendencies of development", *Ekonomika ta derzhava*, vol. 6, pp. 62—66.
6. Minfin (2023), available at: <https://minfin.com.ua/> (Accessed 15 Jan 2024).
7. Ministry of Finance of Ukraine (2023), "The Ministry of Finance presents the main results and achievements of 2023", available at: https://www.mof.gov.ua/uk/news/minfin_prezentuie_golovni_rezultati_ta_dosiagnennia_2023_roku-4399 (Accessed 15 Jan 2024).
8. Oparin, V.M. Fedosov, V.M. and Yukhymenko, P.I. (2017), "Public finances: genesis, theoretical and practical conceptualization collision", *Finansy Ukrainy*, vol. 2, pp. 110—128.
9. Pryshva, N.Yu. (2008), *Publichni dokhody: poniattia ta osoblyvosti pravovoho rehuliuvannia* [Public revenues: concepts and features of legal regulation], KNT, Kyiv, Ukraine.
10. Pruts'ka, O.O. (2021), "Essence and structure of public finance: theoretical aspect", *Pryazovskij ekonomichnyj visnyk*, vol. 3 (26), pp. 131—135.

Стаття надійшла до редакції 29.01.2024 р.